

7.5.2018

Diaarinumero
H 267/18

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 26.4.2018, nro OM 95/43/2018

LAUSUNTO SUUNNITELMASTA DIGITALISAATIOHANKKEIDEN UUDEKSI OHJAUSMALLIKSI

Korkein hallinto-oikeus, joka tarkastelee asiaa yksinomaan tuomioistuinlaitoksen kannalta, esittää lausuntonaan suunnitelmasta digitalisaatiohankkeiden uudeksi ohjausmalliksi seuraavaa.

Perustuslaissa säädettyssä valtiollisen vallan kolmijaossa riippumaton tuomioistuinlaitos ei asemaltaan ole hallinnon osa, eikä sen varsinainen toiminta ole hallintoa, vaan lainkäyttöä, jolle perustuslaissa on asetettu muusta julkisesta vallasta olennaisesti poikkeava tehtävä. Tästä muun ohella seuraa, ettei tuomioistuinlaitoksella ole asiakkaita samassa mielessä kuin hallinnolla, vaan kysymys on kunkin yksittäisen lainkäyttöasian asianosaisista. Asianosaisia voivat yksittäisessä lainkäyttöasiassa tilanteen mukaan olla yksittäiset ihmiset (niin Suomen kansalaiset, muun maan kansalaiset kuin kansalaisuudettomatkin), yhtiöt, yhdistykset ja säätiöt (niin suomalaiset kuin ulkomaisetkin), hallintoviranomaiset ja muut julkisen vallan toimielimet sekä itsehallintoyhteisöt.

Jo edellä sanotusta seuraa, ettei ohjausmallin luonnoksessa tarkoitettu ”asiakkaan elinkaari-tapahtumiin pohjautuva ekosysteeminen lähestymistapa palvelujen kehittämiseen” mitenkään voi tuomioistuimissa soveltua (sinänsä välttämättömän) digitalisaation ja kehitystyön perustaksi. Riippumattoman tuomioistuinlaitoksen tuloksellisuutta ei liioin ole mahdollista luonnoksen tavoin sitoa ”tavoiteltuihin asiakas- ja tuottavuusvaikutuksiin”, eivätkä ”valittujen elämäntapahtumien asiakasvaikutuksiin” perustuvat ”asiakaspolut” ole ajateltavissa tuomioistuimia koskevan järjestelmän pohjaksi. Tuomioistuimella ei myöskään ole, eikä sanan varsinaisessa mielessä voikaan olla, suunnitelmaluonnoksessa tarkoitettuja asiakasrekistereitä.

Täysin mahdotonta on myös lainkäytön perustehtävää ja itsenäisyyttä sekä oikeusturvaa vaarantamatta ulottaa sen toimintaan luonnokseen kirjattua tavoitetta, jonka mukaan ”uutta tietoa kysytään kansalaiselta tai yritykseltä vain kerran”. Se, että jokin tieto ehkä on jollakin hallintoviranomaisella, ei voi vaikuttaa lainkäytölle asetettaviin perusvaatimuksiin, oikeudenkäyntiaineiston kertymiseen tai määrittymiseen eikä oikeudenkäynnin välittömyyteen. Oikeuslaitos ei voi olla mainitunlaisen tiedonkeruujärjestelmän osa.

Tuomioistuinlaitoksen meneillään olevat laajat AIPA- ja HAIPA-hankkeet kattavat kaiken sellaisen perusdigitalisaation, joka tämänhetkisen arvion mukaan on tulevassa lainkäytössä tarpeen esimerkiksi osapuolten välisen vuorovaikutuksen ja dokumentaation kehittämisen kannalta. Uusia tarpeita kuitenkin tulevaisuudessakin ilmenee. Tällöin on olennaista, että tarvittavaa rahoitusta ei sidota sellaiseen hallintoon ehkä soveltuvaan yleiseen kehykseen, joka on soveltu-
maton lainkäyttöön ja sen perusvaatimuksiin.

Lausuntopyyntö antaa yleisemminkin aiheen sen toteamiseen, että erilaisissa yleisissä valtionhallinnon kehittämishankkeissa on viimeaikaista paremmin tarpeen ottaa huomioon se, että tuomioistuimet kyllä ovat osa julkista valtaa, mutta eivät osa toimeenpanevaa valtaa eli hallintoa.

Presidentti

Pekka Vihervuori

Kansliapäällikkö

Toni Kaarresalo

Tiedoksi Oikeusministeri
Valtiovarainministeriö
Oikeuskansleri
Eduskunnan oikeusasiamies